

Trisztán és

[2011. február]

Richard Wagner Trisztán és Izoldájába nem szabad előképzettség nélkül belevágni. A véletlenül belekeveredett gyanútlan lélek minden bizonnyal azzal foglalkozna, hogy miért délután négykor kezdődik az előadás, közben miért van két egyórás szünet, miért végződik tízkor, és folytathatnám. A kelta eredetű mese és megzenésítése alaposan egymásra talál. Talán nem lehet véletlen, hogy a zeneköltő maga akarta megírni a szövegkönyvet is. Úgy érzem, sosem lehetünk rá eléggé érettek, mégis talán legjobb, ha az ember ifjan kezdi az ismerkedést, ahogyan én; a Zenei könyvtárba jártam Meixner Mihály Wagner előadásaira, aki zenei illusztrálással mesélt a művekről. Mindenesetre sikerült beoltania Wagnerrel, vágytam is mindig Bayreuthba, főleg Trisztán miatt. Oda eddig még nem jutottam el, idén nyáron viszont a MÚPÁ-ban játszották, háromszor is. (Parditka Magdolna és Szemerédy Alexandra rendezésében, Fischer Ádám vezényletével, a címszerepben Christian Franz és Anna-Katharina Behnke.) Hadd idézzek a Barna könyvből: „... Újra és újra a halál, a szerelmi vágy s az emésztő sóvárgás örök témái. Trisztán és Izolda szerelmi kettőse a wagneri alkotás csodája. Joggal mondta róla a komponista: „Teremtőm, ez szebb mindennél, amit eddig csináltam! Velőmíg reszketek, ha hallom. Félelmetes dolog ez. Tartok tőle, hogy be fogják tiltani operámat – ha csak rossz előadással nem nyúvik paródiává az egészet. Csakis közepes előadások menthetik meg. Egy tökéletes interpretálás meg kell hogy őrizze az embereket, másképp el sem tudom képzelni.” ... hát, hogy meg nem örültünk, annak valószínűleg nem az volt az oka, hogy középszerű előadást láttunk, mert nagyszerű volt! Még akkor is, ha a második alkalommal Barbara Schneider-Hofstetter volt Izolda, aki természetesebb, barna és rövid hajú... ám régen rossz, ha az ember csak külsőségből ítél! Rám például sokkal jobban hatott előadásában Izolda szerelmi halála.

Megnéztem a You Tube-on néhány felvételt, film- és operarészletet. Elsőként feltűnik, hogy mindegyik kor rajta hagyja a maga lenyomatát Trisztánon és Izoldán, a szerző paródiától való félelme néha nem is alaptalan. Amondó vagyok, hogy élő előadásnál nincs jobb – nem hiába vágytam rá annyira, képes voltam kétszer is megnézni. (Lehetséges, hogy még többször is, hiszen függőség veszélye áll fenn!) Hálás vagyok a rendezőknek, hogy a közös jeleneteknél szinte mindig távol tartják egymástól a szerelmeseket – jól tudják, itt nem azt kell megmutatni, hogyan ölelik egymást, és szerencse, az arcjáték is visszafogott volt. Mindenekelőtt a zeneköltemény, a hangzás teszi a magáét: a nézőben regisztráltak emelkedik a szerelmi téma. Kromatikusan. A szöveg pedig, a romantikus, robosztus német szavak erőteljesen lehengető – a magyar fordítás csak illusztrál. Az élmény – erre szokták mondani – leírhatatlan. Küzdenek is vele a nézők: az előttem lévő sorban ülő fiatal pár férfi tagja például a nagyjeleneteknél nem a színpadot nézi, hanem partnernőjét. Mögöttem meg, a harmadik felvonást megelőzően, közvetlen a besötétedés előtt, egy férfi még gyorsan mobilozik egyet; valami osztályt hív, de mint kiderül, nem érettségi elnök ő, hanem orvos, aki frissen operált nöbetege iránt érdeklődik, kapott két egység vért, kérdi, stabilizálódott-e a keringése, ... jó, akkor fél tizenegykor ott vagyok! – fejezi be, mert elsötétedik a tér. Ám a nézők keringése nem stabilizálódik – nem is cél. Mennyiféle megindítás, indulat lehet egy ilyen előadás alkalmával a teremben!? S a végső bravózás, a hála jele, hogy megérezkítődött mindez, és a kérdések kérdése, hogy milyen, milyen lehet az a szerelmi halál. Magányos élmény, maximum a világlelkekre tartozik, ránk csak annyiban, amennyire annak részei lehetünk.

A rezonancia tartós, napokkal később is képes bennem megszólalni a vezérmotívum, nem kell hozzá semmi, a fogékony állapotot két napig nem is kezdi ki szürkeség. Ülök például a metrón, kora délelőtt, és beszáll egy fiatal pár. Maximum tizenhét és fél évesek. A lány szőke, és friss – májusi cseresznye, amit nem vert el a jég –, tökéletes alakját fekete passzentes nadrág hangsúlyozza, és ez mágnesként vonzza a tekinteteket. Korra és nemre való tekintet nélkül, mindenkiét. Áll a lány mellett a fiú, délies kis Trisztán, kölyök még, vékonyság, a szeme vörös – nem volt alvás –, nem beszélnek, nem érintik egymást, csak pusztá jelenlétükkel lehoztak az alvilágba valami magasztost. Nem lehet nem őket nézni, de ők mit sem törődnek ezzel. Utastársaim – köztük egy hetven közeli úr – értetlen döbbenettel simogatnak végig a lány alakján. A topja is fekete, és látni enged a szabás a hátán egy kis pattanást. A csípője talán egy csöppet szélesebb a trendnél, de annál szebb, a lábán meg magas sarkú, fekete szandál van, ki kell cipzárzni, ha le

akarná venni, a sarkán hosszában, az Achilles-ín mentén. A szemközti idősebb férfi ismét, még mindig döbbenten nézi végig a nőt, s egy pillantásnyira találkozik a tekintetünk. Mintha azt kérdezné, Atya Úr Isten, mit kell ilyenkor csinálni? Semmit, drága uram. Semmit. Válaszolom hang nélkül. Csak örülni. Hogy létezik ilyen.

AJÁNLATOK:

Előjáték: <http://www.youtube.com/watch?v=fktwPGCR7Yw&feature=related>

Duett: <http://www.youtube.com/watch?v=UBItjUOweTc&feature=related>

Izolda szerelmi halála, zongoraátirat:

http://www.youtube.com/watch?v=_UQrOla7coc&feature=related

Jassye Norman, Liebestod:

http://www.youtube.com/watch?v=c5_r33sCLYY&NR=1 (kár, hogy a legvége le lett csípve!)

Ervin Nyíregyházi zongorán:

<http://www.youtube.com/watch?v=RliNAQsSxHU&feature=related>

Kategória: Nézőtér

Denumire autor: Szepesi Dóra

Látó Szépirodalmi Folyóirat